

Andrzej Kunisz

Dalszy denar republikański ze skarbu z Połańca

Rocznik Muzeum Świętokrzyskiego 9, 327-330

1975

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ANDRZEJ KUNISZ

DALSZY DENAR REPUBLIKAŃSKI ZE SKARBU Z POŁAŃCA ¹

Dzięki uprzejmości mgra Janusza Kuczyńskiego z Muzeum Świętokrzyskiego miałem możliwość ostatnio dotrzeć do dalszej monety pochodzącej z odkrytego w listopadzie 1968 r. w Połańcu, pow. Staszów, skarbu rzymskich denarów z czasów Republiki i cesarza Augusta.

Publikowana poniżej moneta znajduje się w zbiorach Muzeum w Sandomierzu (nr inw. MS-585/h), gdzie złożył ją w czerwcu 1971 r. p. Michał Sagan, zamieszkały w Majdanie Zbydniowskim, pow. Tarnobrzeg, a będący jednym z robotników zatrudnionych przy pracach ziemnych, prowadzonych w czasie znalezienia skarbu.

Monetą tą jest denar republikański L. Marcjusa Censorinusa (ok. 82—81 r. p.n.e.; por. reprodukcję monety):

Av.: Głowa Apollina, przybrana wieńcem laurowym, zwrócona w prawo. Na awersie, w pobliżu brody Apollina, znajduje się bardzo mocno wybita „punch-mark” w kształcie półksiężyca.

Rv.: Satyr stojący, zwrócony w lewo, z uniesioną prawą ręką; z tyłu kolumna z posągami na szczycie. Z lewej strony napis pionowy L CENSO[R].

Sydenham, CRR, nr 737. Ciężar denara 3,800 g. Moneta jest dość mocno wytarta (stan zachowania: VI).

Tak więc uchwytny obecnie denar pod względem chronologicznym w pełni odpowiada całości skarbu, pochodząc z dziesięciolecia najliczniej reprezentowanego w zespole. Niemniej wśród znanych uprzednio 147 denarów z Połańca emisje bite przez L. Marcjusa Censorinusa nie wystąpiły.

Jak wiadomo², przekazanych uprzednio do Muzeum Świętokrzyskiego 147 denarów nie stanowiło całości skarbu. Według informacji, złożonych wówczas przez znalazców, jeden denar został zagubiony w pierwszych dniach po odkryciu. Wiadomo też, że pojedyncze monety rozeszły się wśród robotników zatrudnionych w miejscu odkrycia i dopiero z ich rąk zostały odzyskane celem złożenia do zbiorów muzealnych.

¹ Por. A. Kunisz *Skarb rzymskich denarów z czasów Republiki i cesarza Augusta odkryty w Połańcu, pow. Staszów*, „Rocznik Muzeum Świętokrzyskiego”, t. VI, Kraków 1970, s. 103—159.

² Tamże, s. 105.

Ryc. 1. Denar L. Marcjusa Censorinusa ze skarbu z Połańca

Tak więc pozostaje kwestią dość trudną do rozstrzygnięcia, czy publikowany obecnie denar jest ową rzekomo jedyną zagubioną tuż po odkryciu skarbu monetą, czy też innym pochodzącym z tego zespołu okazem, o którym nie posiadano uprzednio wiadomości. Konsekwencją tej ostatniej alternatywy byłby fakt, że skarb musiałby wówczas liczyć w rzeczywistości więcej denarów aniżeli podawana liczba 148 — co najmniej 149. W takiej jednak sytuacji, po stwierdzeniu pewnych nieścisłości w dawniejszych informacjach na temat liczby monet, trudno byłoby z kolei wykluczać ewentualność, że obok denara Censorinusa mogły tuż po znalezieniu skarbu ulec zagubieniu lub rozproszyć się w rękach przygodnych świadków odkrycia jeszcze dalsze okazy z tego zespołu.

Ofiarodawca monety, który złożył kierownictwu Muzeum w Sandomierzu szczegółową relację o proveniencji denara oraz czasie i miejscu znalezienia skarbu, z którego okaz pochodził, zatrudniony był w czasie dokonania odkrycia przy pobieraniu ziemi na wały. Nie będąc wprawdzie bezpośrednim świadkiem odkrycia skarbu, dowiedział się o tym fakcie natychmiast i otrzymał od znalazców jednego denara na pamiątkę. Szereg dalszych informacji, np. dotyczących czasu i miejsca odkrycia skarbu, odpowiada znanym już uprzednio szczegółom i bezspornie przesądza sprawę, że nowo publikowany denar pochodzi właśnie z owego skarbu republikańskiego z Połańca, nie zaś ewentualnie z jakiegoś innego zespołowego znaleziska monet rzymskich. Jedynie liczba monet, odkrytych w skarbie, według relacji M. Sagona była znacznie niższa od rzeczywistej i wynosić miała tylko nieco powyżej 70 sztuk; nieścisłość tę należy jednak z wszelką pewnością złożyć na karb słabości ludzkiej pamięci.

Uzyskane obecnie informacje przemawiają jednak raczej za wnioskiem, że denar Censorinusa nie jest owym znanym już uprzednio, choć zagubionym, denarem ze skarbu, lecz dalszym zeń okazem. M. Sagan otrzymał go bowiem bezpośrednio po odkryciu, zaś ów zagubiony denar zginąć miał dopiero po kilku dniach w izbie jednego ze znalazców, gdzie nie dało się go już odszukać. Najprawdopodobniej zatem — jak to zresztą dzieje się najczęściej w takich wypadkach — jakieś pojedyncze denary rozeszły się wśród ludzi bezpośred-

nio po odkryciu i nie zostały już odzyskane dla Muzeum Świętokrzyskiego; może był to tylko ów jeden denar, może kilka, czy nawet nieco więcej. Niemniej, w świetle bądź co bądź dość szczegółowych informacji na temat odkrycia skarbu, jak i wobec szybkiego wkroczenia w akcję pracowników Muzeum Świętokrzyskiego, przyjąć można za pewne, że liczba owych ewentualnie rozproszonych denarów nie mogła być bardziej wydatna. Znalazcy mieli kilkakrotnie przeliczać monety po odkryciu i większa różnica w ich liczbie z pewnością nie uszłaby uwagi.

Nowo publikowany denar rozszerza zatem naszą znajomość niezmiernie interesującego skarbu z Połańca. Jakkolwiek być może i obecnie nie znamy jeszcze wszystkich monet z tego zespołu, to jednak dysproporcja liczbowa pomiędzy denarami znanymi a ewentualną resztą skarbu jest przygniatająca. Tak więc w zasadzie nadal można przyjmować, że skarb z Połańca znany jest, praktycznie biorąc, całkowicie, a już w każdym razie, że jego obecna struktura jest w pełni reprezentatywna i pozwala na wyciąganie z tego odkrycia odpowiednich wniosków.

ЕЩЁ ОДИН РЕСПУБЛИКАНСКИЙ ДИНАР ИЗ СОКРОВИЩНИЦЫ
В ПОЛЯНЦЕ

В статье рассмотрена ещё одна монета из сокровищницы динаров периода Республики и императора Августа, открытая в 1968 г. в Полянце, в Сташувском повяте. Монета представляет собою динар Л. Марциуса Цензоринуса (приблизительно 82—81 г. г. н. э. Sydenham, CRR, № 737), имеющий на аверсе „punch-mark”. Таким образом, в сокровищнице Полянца известно уже 148 динаров; возможно, что сверх того незначительная часть монет утеряна.

ANOTHER REPUBLICAN DENARIUS FROM THE POŁANIEC HOARD

The paper describes a further coin from the denarius hoard from the time of the Republic and Augustus Caesar which was discovered in Połaniec in the Staszów region. It is a denarius of L. Marcius Censorius (about 82—81 B. C.: Sydenham, CRR, no 737) with a punch-mark on the obverse. Thus 148 denariuses from the Połaniec hoard are now known. It is possible that a small number of further coins had been lost.